

DOCUMENTAIRE BEDENKINGEN

bij Jean Painlevé, Walter Benjamin, Pieter De Buysser,
Wouter Hillaert, An van. Dienderen en mezelf

DEEL II

Vervolg van p. 5

Que ce soit du documentaire ou de la fiction, le tout est un grand mensonge que nous racontons. Notre art consiste à le dire de sorte qu'on le croit. Qu'une partie soit documentaire ou une autre reconstituée, c'est notre méthode de travail, elle ne regarde pas le public. Le plus important est que nous alignons une série de mensonges pour arriver à une vérité plus grande. Des mensonges pas réels mais vrais en quelque sorte. Ça c'est important. Tout est entièrement mensonge, rien n'est réel mais le tout suggère la vérité' Abbas Kiarostami

(Deze uitspraak van de Iraanse filmer Abbas Kiarostami staat zowat diametraal tegenover de opvattingen van documentairemaker Painlevé. In zijn werk is de grens tussen documentaire en enscenering steeds erg moeilijk te trekken. Het is er op gericht ons een inzicht te geven in een samenleving. Kiarostami doet dit door het gebruik van 'leugens': enscenering, scripting, montage, ... In tegenstelling tot de dogmatische aanpak van de cinéma vérité, komt hier de poëtische geste van de kunstenaar te staan. Die zich, niet toevallig, opnieuw bezighoudt met het belichten van de problematische grens tussen waarheid en fictie.)

Vandaag is er opnieuw een grote behoefte aan 'waarheid' op onze podia. Niet zozeer in de zin dat we verwachten van onze regisseurs of choreografen dat ze ons voor eens en voor altijd vertellen hoe de wereld in mekaar zit. Maar zowel politici, critici als makers lijken zich steeds ongemakkelijker te voelen bij de eigenzinnige taak van de kunstenaars om precies het omgekeerde te doen: duiden op het problematische karakter van onze taal en coderingssystemen bij het in kaart brengen van de werkelijkheid. Er gaan steeds meer stemmen op om het theater zijn 'maatschappelijke verantwoordelijkheid' terug te geven, om het opnieuw midden in de wereld te plaatsen, om het te laten inwerken op een gemeenschap. Deze aanspraken steunen vaak impliciet op de vooronderstelling dat een theater dat deze taak wil opnemen, zichzelf transparant moet opstellen. Dat wil zeggen dat het 'leesbaar' moet zijn: het moet ideeën weerspiegelen die door een gemeenschap kunnen worden opgepikt en begrepen, zonder extensieve voorkennis. Het moet een 'waarheid' in beeld brengen die spreekt over de sociale, politieke en artistieke context van vandaag. Over migratie en economische depressie, over oorlog en vierde wereld, over uitsluiting en recuperatie.

De reden waarom het documentaire theater wordt beschouwd als een dankbare bondgenoot in deze strijd, is precies omdat het gebruik maakt van middelen die rechtstreeks uit deze samenleving geplukt lijken, waarvoor de maker of schrijver zijn verantwoordelijkheid zou moeten opnemen. De getuigenissen, interviews, documenten die worden ingezet, claimen een onvervalst waarheidsgehalte, omdat ze recht uit de beleving van de betrokkenen worden gedistilleerd, of uit de databank aan feiten van kranten, overheden en gespecialiseerde organisaties. Zo maakte Stan een paar jaar geleden de voorstelling *Vraagzucht*, waarin de bewapeningswaanzin tastbaar wordt gemaakt met cijfers en beelden van gevechtsvliegtuigen, gedownload van het internet. Of zo werkt Michael De Cock een monoloog uit op basis van interviews met *sans-papiers*. Het wordt pas helemaal geëngageerd als de betrokkenen zelf een plek krijgen op het podium, als hun getuigenis live en 'zonder interferentie van de maker' op het publiek wordt afgevuurd. In *Sabonation* staan de ontslagen Sabena-arbeiders op scène, om de werkroutine van de job die ze zijn kwijtgeraakt in kaart te brengen. Het is een vrij duidelijk voorbeeld van een traditie in het documentaire theater om een stem te geven aan wie stemloos is. Om een plek vrij te maken voor de getuigenissen van migranten, inwijkelingen, Inuit, jongeren, mishandelde vrouwen, psychiatrisch verwaalden of gevangenen. En misschien is het inderdaad een valabele artistieke optie om een groep instellingsjongeren op het podium hun verhaal te laten doen en te veronderstellen dat dit de kijker een alternatieve werkelijkheidservaring zal bezorgen. Een ervaring die bovendien nauwer aansluit bij een 'werkelijke' samenleving, dan het geneuzel van de zelfbetrokken artiest over ons onvermogen om hier grip op te krijgen. Maar is het niet vreemd dat juist vandaag –wanneer noch de kranten, noch het gros van de theatermakers,